

Отримано: 24 лютого 2018 р.

Прорецензовано: 1 березня 2018 р.

Прийнято до друку: 7 березня 2018 р.

e-mail: natali.korotka@gmail.com

DOI: 10.25264/2519-2558-2018-1(69)/1-212-215

Коротка Н. В. Потенціал самостійної роботи при навчанні англійській мові студентів вищих навчальних закладів. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2018. Вип. 1(69), ч. 1, березень. С. 212–215.

УДК: 388.385

Коротка Наталія Володимирівна,
Державний університет інфраструктури та технологій, м. Київ

ПОТЕНЦІАЛ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ПРИ НАВЧАННІ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВИ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Стаття присвячена ролі самостійної роботи в процесі саморозвитку та самоосвіти студентів при навчанні іноземної мови. У статті обґрунтовано особливе значення самостійної роботи при навчанні іноземної мови у ВНЗ в рамках компетентностей моделі освіти. Представлені різні підходи до визначення самостійної роботи. Розглянуто вплив мотивації студентів на результат самостійної роботи, фактори, які сприяють на її ефективність.

Ключові слова: самостійна робота, компетенції, компетентнісний підхід, мотивація до самостійної роботи..

Коротка Наталья Владимировна,
Государственный университет инфраструктуры и технологий, г. Киев

ПОТЕНЦИАЛ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ ПРИ ОБУЧЕНИИ АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ СТУДЕНТОВ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ

Статья посвящена роли самостоятельной работы в процессе саморазвития и самообразования студентов при обучении иностранному языку. В статье обосновано особое значение самостоятельной работы при обучении иностранному языку в ВУЗе в рамках компетентностей модели образования. Представлены различные подходы к определению самостоятельной работы. Рассмотрено влияние мотивации студентов на результат самостоятельной работы, факторы, которые способствуют ее эффективности.

Ключевые слова: самостоятельная работа, компетенции, компетентностный подход, мотивация к самостоятельной работе.

Nataliia Korotka,
State university of infrastructure and technologies, Kyiv

THE POTENTIAL OF INDEPENDENT WORK IN THE ENGLISH LANGUAGE TRAINING OF STUDENTS OF HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS

The article focuses on the role of individual work in the process of self-development and self-education of students in learning a foreign language. It is explored the potential of individual work in teaching university students a foreign language. The article proves the important place of students' foreign languages independent study within the competence model of education, besides it present various types of tasks for independent study of students. It presented different approaches to the definition of individual work. The article proves the influence of students' motivation on the result of independent work, the factors that contribute to its effectiveness. It is suggested a number of guidelines to improve the quality standard of knowledge of a foreign language in universities. The article is a comprehensive coverage of the entire process of training and simulation for training, in particular, the process of organization of individual work. The practical tips and tricks for teacher organization and content of independent work will enable the student to successfully progress in foreign language. The development of individual work as an additional educational direction involves extracurricular activities for students guided by the teacher with the aim of obtaining additional knowledge, which will be necessary for them as professional specialists.

Key words: Independent study, competences, competent approach, motivation for independent study.

Постановка проблеми. Сучасна освіта прямо пов'язана з конкурентоздатністю випускника, яка залежить сьогодні від його здатності до самонавчання, а саме вміння самостійно набувати знання і працювати з інформацією.

Актуальність теми дослідження. У сучасну епоху глобалізації та інтеграції відбувається перехід від традиційної освітньої системи до інноваційної, формуються нові державні стандарти освіти, які відповідають сучасним тенденціям у світовій економіці, в якій основним ресурсом стає мобільний і висококваліфікований «людський капітал». Очевидно, що проблема готовності учнів до самоосвіти протягом усього життя залежить від розвитку у них в процесі навчання у вузі умінь самостійної навчальної діяльності. У зв'язку з цим у новій парадигмі освіти особлива роль відводиться самостійній діяльності студентів. Це передбачає перехід до «суб'єкт-суб'єктної» взаємодії між викладачем і студентом, орієнтацію на активні методи оволодіння знаннями, розвиток творчих здібностей студентів, індивідуальний підхід з урахуванням потреб і можливостей особистості. У підсумку весь процес навчання необхідно перебудувати і переорієнтувати на саморозвиток і мотивацію до навчання.

Зв'язок даної статті з науковими та практичними завданнями полягає в тому, що вища освіта потребує вдосконалення в напрямі відповідності сучасним тенденціям підготовки успішної особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Види самостійної роботи студентів у вузі ми знаходимо в дослідженнях Ст. Л. Ляудис, І.В. Іл'ясова, О.Л. Осадчук, В.О. Зимової та ін. Проблемам організації самостійної роботи студентів з іноземної мови присвячені роботи Н.Д. Гальскової, О.Є. Можеєвської, О.Н. Соловової, Г.О. Китайгородської, Н.І. Підкасистого та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Введення нових державних освітніх стандартів призвело до того, що значна частина роботи з освоєння навчального матеріалу переноситься на позааудиторні заняття студентів. При цьому зміст і обсяг програм не зазнали істотних змін. Невідповідність між обсягом знань, які повинен засвоїти студент, і часом, що відводиться на цю роботу, змушує викладачів шукати ефективні способи організації самостійної роботи студентів (СРС) з освоєння дисципліни, які дозволили б уникнути зниження якості підготовки фахівців.

Новизна роботи полягає у комплексному висвітленні всього процесу навчання і моделювання організації навчання, зокрема, розгляду процесу організації самостійної роботи.

Методологічне значення полягає у виявленні потенціалу самостійної роботи при навчанні англійській мові студентів вищих навчальних закладів з подальшими рекомендаціями до її організації.

Викладення основного матеріалу. В умовах розвитку міжнародного співробітництва та великої кількості інформації іноземною мовою, успішність фахівця багато в чому залежить від рівня володіння іноземною мовою як частиною професійної компетенції фахівця. Метою навчання іноземної мови у вузі є формування відповідних загальнокультурних і професійних компетенцій за кожним напрямом підготовки. Компетенції самоосвіти займає в новій системі освіти пріоритетне місце, оскільки формування цих компетенцій неможливе при механічній передачі знань від викладача до студента. Це можливо зробити тільки в комплексі при введенні абсолютно нових принципів навчання. Це і є нова компетентнісна модель освіти. Самостійна робота студентів з іноземної мови у вищому навчальному закладі є особливою формою організації навчання.

Педагогічна література досліджує поняття «самостійна робота» з різних точок зору. У поданні вчених, це форма організації навчальної діяльності (Ст.Л. Ляудис, І.В. Іл'ясов, В.І. Андрєєв, В.А. Сластенін); вид навчальної діяльності (О.А. Нільсон, О.В. Петровський); засіб організації виконання навчальної діяльності (П.І. Підкасистий, Л.Р. Вяткін); спосіб навчальної діяльності (В.Є. Унт). У ряді робіт виокремлено структурні компоненти самостійної роботи: ціннісно-мотиваційний, організаторський, виконавчий, контрольний, рефлексивний [1; 5; 6].

Незважаючи на відмінність підходів до визначення СР, більшість з них зводиться до того, що СРС – це планована індивідуальна чи колективна навчальна і наукова робота, що виконується в рамках освітнього процесу під методичним і науковим керівництвом і контролем з боку викладача. СР носить інтегральний характер, розглядається як форма самоосвіти, вища форма навчальної діяльності [6, с. 11].

Самостійну роботу залежно від місця, часу її проведення та форм контролю можна розділити на два види – позааудиторну самостійну роботу і самостійну роботу на аудиторних заняттях. Аудиторна самостійна робота здійснюється на лекції, семінарському, лабораторному і практичному занятті, навчальній екскурсії, під час практики тощо.

Позааудиторна самостійна робота передбачає написання рефератів, курсових і дипломних робіт, підготовку до відповіді на занятті, виконання тестування тощо. [7, с. 333]. Для успішної реалізації зазначених видів СРС необхідно забезпечити студентів навчальним матеріалом, а також здійснювати контроль над виконанням самостійної роботи в будь-якій формі.

При цьому при організації самостійної роботи студентів вищих навчальних закладів не можна не враховувати їх реальний рівень знань і умінь за курс середньої школи. Це і низький рівень знання граматики, невеликий лексичний запас, відсутність навичок самостійної роботи, крім того, серед студентів є такі, хто взагалі не вивчав іноземну мову в середній школі. Тому вчителю з такою аудиторією потрібно спрямувати навчальний процес у певне русло, він повинен ставити конкретні завдання, допомагати студентам орієнтуватися в матеріалі, організувати роботу студентів таким чином, щоб з найменшими витратами навчального часу досягти поставленої мети. Викладач повинен створити на занятті атмосферу творчості, в якій кожен студент може реалізувати свій потенціал, а найголовніше, він повинен створити такі умови, в яких студент повинен самостійно знайти відповіді на поставлені питання. Таким чином, завдання викладача визначити обсяг і зміст самостійної роботи студентів, навчити студентів самостійно отримувати і обробляти інформацію, творчо вирішувати завдання, формулювати власну думку з певних питань і самостійно виконувати завдання.

Природно, на початковому етапі навчання рівень знань студентів невисокий, відповідно завдання для самостійного виконання повинні бути нескладними. Протягом процесу навчання вони переростають в варіативні творчі роботи. На цьому етапі особливо ефективні активні методи навчання та творчі завдання, які відіграють особливу роль як чинник, що спонукає студентів до виконання творчих робіт – проектів, презентацій, особливо якщо їх тема пов'язана з актуальними питаннями їх майбутньої спеціальності. Ця діяльність викликає в студентів особливий інтерес, розвиває критичне мислення та здатність самостійно шукати, систематизувати і аналізувати потрібну інформацію. Іноземна мова використовується як засіб отримання нових знань, робота по виконанню творчих завдань збагачує словниковий запас, розширює лінгвістичні навички та їх застосування в різних областях, тобто дозволяє охоплювати весь спектр завдань, поставлених у програмі навчання професійно-орієнтованої іноземної мови.

Активна самостійна робота студентів можлива лише за наявності серйозної, стійкої мотивації. Виділимо основні види мотивації самостійної роботи студентів:

- зовнішня мотивація: студенти розуміють взаємозв'язок професійної кар'єри з результатами навчання у вузі;
- внутрішня мотивація: схильності студентів, їх здатності до навчання;
- процесуальна мотивація: студенти усвідомлюють важливість виконуваної роботи як у плані професійної підготовки, так і для розширення кругозору фахівця [1, с. 221 -223].

На старшому етапі навчання найсильнішим зовнішнім мотивуючим чинником є розуміння того, що вивчення мови це підготовка до подальшої ефективної професійної діяльності. Цей мотивуючий фактор стимулює інтерес і прагнення до удосконалення знань іноземної мови. Серед внутрішніх мотивуючих факторів, які необхідно враховувати при розробці завдань, є свідомість студентами корисності виконуваної роботи. Стимулом є те, що в сучасному мобільному інформаційному просторі неможливо не звернутися до зарубіжної літератури за фахом, до досвіду організації виробництва в інших країнах, що розширює кругозір і знання студентів, сприяє прагненню до поліпшення знань іноземної мови. Завдання на дослідження будь-якої проблеми, участь в конкурсах та дебатах викликають прагнення до змагальності, що також мотивує процес самовдосконалення студентів і збільшує результативність навчання. По мірі формування у студентів навичок і умінь можна по-

ступово ускладнювати завдання; викладач перетворюється на консультанта, а самостійність самих студентів збільшується; підвищується якість навчальної діяльності.

Ефективність самостійної роботи студента обумовлюється рядом факторів, серед яких найважливішими є:

– готовність учня до самостійної роботи; оптимальна організація самостійної роботи та корекція її педагогом.

В свою чергу про готовність студентів до самостійної роботи свідчить наявність мотивації до оволодіння іноземною мовою, що сформувалися навички самостійної роботи в галузі читання, говоріння, аудіювання, письма, а також володіння навичками ефективної роботи з довідковою літературою та словниками.

Ефективна організація самостійної роботи студентів з боку викладача передбачає відповідно:

– дослідження, індивідуальний облік, формування мотивації вивчення студентом іноземної мови;

– цілеспрямовану діяльність з розвитку у студентів навичок самостійної роботи в області читання, говоріння, аудіювання, письма;

– цілеспрямовану діяльність з розвитку в учнів навичок ефективної роботи з довідковою літературою та словниками;

– навчання студентів роботі з технічними засобами навчання [5, с. 114].

Розглянемо детальніше самостійні роботи різних рівнів:

1. Самостійні роботи за зразком – низький рівень самостійності. Вимагають перенесення відомого способу вирішення безпосередньо в аналогічну або віддалено аналогічну ситуацію всередині предмету. Ці роботи виконуються на основі «конкретних алгоритмів», раніше продемонстрованих викладачем і випробуваних студентами при виконанні попередніх завдань. Таким чином, виконуючи самостійні роботи цього виду, студенти здійснюють пряме перенесення відомого способу в аналогічну ситуацію.

В цьому випадку всі дії учня підпорядковані оволодінню комплексом способів самостійної діяльності. Принципова можливість оволодіння способами самостійної роботи впливає з подібності умов і раніше відомих завдань (із подібності предметної області і відносин між об'єктами), а доцільність застосування відповідних способів або впливає з умов завдання, або визначається вказівками викладача. Таким чином, відтворюючі самостійні роботи сприяють формуванню вмінь і навичок, способів запам'ятовування самостійної роботи в конкретних ситуаціях.

2. Самостійні роботи реконструктивно-варіативного типу – пороговий рівень самостійності. Дозволяють осмислено переносити знання в типові ситуації, вчать аналізувати події, явища, факти, створюють умови для розвитку розумової активності учнів, формують прийоми і методи пізнавальної діяльності.

3. Евристичні самостійні роботи – просунутий рівень самостійності. Сприяють формуванню творчої особистості учнів. При виконанні робіт цього типу відбувається постійний пошук нових рішень, узагальнення і систематизація отриманих знань, перенесення їх зовсім нестандартні ситуації.

4. Внутрішньопредметні та міжпредметні дослідні самостійні роботи – високий рівень самостійності. Це вища ступінь в системі самостійних робіт. Щоб виконувати подібні самостійні роботи, треба вміти перетворювати і переносити знання і способи вирішення завдань, самостійно розробляти нові способи рішення, визначати зміст, мету, розробляти план вирішення навчальної задачі [6, с. 32].

Завдання для самостійної роботи студента повинні бути чітко сформульовані і розмежовані за темами або розділами досліджуваної дисципліни та їх обсяг повинен бути визначений годинами, відведеними в навчальній програмі [2, 4]. Результати самостійної роботи студента повинні контролюватися викладачем.

Самостійна робота студента з вивчення іноземної мови також включає в себе вивчення лексичних одиниць, оволодіння правилами словотвору і граматики, читання текстів уголос у відповідності з правилами читання, побудова питань і відповідей до текстів, переклад (усний і письмовий) і т. і.

Для розвитку навички читання ефективні тексти невеликого обсягу за напрямом підготовки. Завдання цих текстів можуть бути різні.

1. Вибрати «вірно», «невірно» або «у тексті не сказано».

2. Співвіднести заголовки з абзацами.

3. Розташувати абзаци в логічній послідовності.

4. Знайти фактологічні помилки в тексті.

5. Скласти коротку анотацію тексту.

6. Заповнити пропуски в тексті, відновлюючи інформацію [6, с. 41].

У сфері говоріння в умовах відсутності мовного середовища найкращим варіантом організації самостійної роботи є створення мовних ситуацій (діалоги, інтерв'ю), завдань на постановку рольової гри і на підготовку до обговорення поставленої проблеми. Таким чином, студент позбавляється від боязні іншомовного спілкування.

В роботі над розвитком навичок самостійної роботи з англійським листом можна використовувати наступні завдання комунікативної спрямованості:

1. Складання особистого й офіційного (ділового) листа.

2. Письмові завдання по реферуванню.

3. Письмовий переклад з української мови на англійську.

5. Підготовка інтерв'ю.

Важливою частиною самостійної роботи є робота над граматикую. Спираючись на принципи проблемного навчання, викладач спочатку надає студенту можливість самостійно сформулювати правила використання граматичних структур або форм, а потім порівняти їх з тими правилами, які наведені в підручнику. Для закріплення матеріалу студенту пропонуються усні та письмові граматичні вправи, складання карток за певними темами, аналіз деяких структур і конструкцій.

Завдання на самостійну роботу за розділом культури країн досліджуваної мови являють собою доповіді та презентації країнознавчого характеру англійською мовою.

Надзвичайно важливим розділом іноземної мови для студентів немовного вузу є вивчення лексики. Вчителю в першу чергу необхідно навчити студента ефективній самостійній роботі зі словниками й довідниками, пояснити студентам загаль-

ні принципи роботи з довідковою літературою. Завдання на роботу з лексикою можуть включати в себе складання власного словника в окремому зошиті, складання списку незнайомих слів та словосполучень з навчальними та індивідуальними текстами, за певними темами, аналіз окремих слів для кращого розуміння їх значення, підбір синонімів або антонімів до активної лексики навчальних текстів.

Головні висновки. Таким чином, розвиток самостійної роботи як додаткового освітнього напрямку передбачає поза-аудиторні заняття студентів, які керуються викладачем з метою здобуття додаткових знань, які в подальшому будуть необхідні студентів як фаховому спеціалісту. Самостійна робота включає в себе навчальні, тренувальні завдання та пошукові завдання.

Перспективи використання результатів дослідження. Виконання практичних порад і рекомендацій викладача щодо організації та змісту самостійної роботи дозволять студенту успішно просунути в оволодінні іноземною мовою.

Література:

1. Абашева Е.А. К вопросу о самостоятельной работе студентов, углубленно изучающих иностранный язык в неязыковом вузе. – Рига: Институт транспорта и связи. 2004. – 346 с.
2. Вища освіта України і Болонський процес: навч. посіб. / [М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш, В.Д. Шинкарук та ін.]; за ред. В. Г. Кременя. – Тернопіль: Навч. книга. – Богдан, 2004. – 383 с.
3. Зимняя И.А. Основы педагогической психологии: учебное пособие / И.А. Зимняя. – М.: Просвещение, 1980. – 528 с.
4. Національна доктрина розвитку освіти України в XXI столітті // Освіта України. – 2002. – № 33 – С. 4-6.
5. Осадчук О.Л. Управление самостоятельной работой студентов. – Омск: Полиграфический центр КАП, 2009. – 256 с.
6. Самостійна пізнавальна діяльність студентів : метод. рекомендац. / [укл. М.М. Солдатенко, В.М. Володько, І. С. Дмитрик та ін.]. – К.: ІСДО, 1993. – 52 с.
7. Ягупов В.В. Педагогіка : навч. посіб. для студ. пед. спец. вищ. навч. закл. / Василь Васильович Ягупов. – К.: Либідь, 2002. – 559 с.